

Lot

De vertaling van het Hebreeuwse woord נֹרָל / GóWRáL.

Binnen het Hebreeuws van het Oude Testament is het los staand begrip. Het is waarschijnlijk verwant met een Arabisch woord ‘garwal’, dat steentje betekent¹

Dat zou corresponderen met het Griekse woord κληρος / klèros. De betenisontwikkeling van beide woorden komen sterk overeen: van een steen(tje) wordt het een lotssteen, een lotssteen met een naam erop en vandaar het ‘bewijsstuk’ voor het aandeel bij de verdeling van een erfenis of voor het aandeel in een organisatie; vandaar wordt het zelfs erfdeel. Het Griekse werkwoord κληρονομεω / klèronomeo gaat dan zelfs erven betekenen, maar zover gaat het ontwikkeling van het Hebreeuwse woord niet. Hoe het toeging bij het ‘doen vallen van de lotsstenen’ weten we nog altijd niet precies. De lotstenen werden bij verschillende gelegenheden gebruikt en mogelijk op verschillende manieren. De volgende situaties kunnen worden onderscheiden:

1. De situatie waarin gekozen dan wel beslist *moet* worden.

In Lev.16:8-10 *moet* er tussen twee bokken gekozen worden:

SV:	Eigen vertaling
En Aäron zal de loten over die twee bokken werpen, één lot voor den HEERE en één lot voor den wegggaande bok	en-hij-geeft, AàHæRoN, op~andertwee bokken lotstenen éénenkele lotsteen voor die-JHWH-van-Israël en éénenkele lotsteen voor “àZáAZéL
Dan zal Aäron den bok op welken het lot voor den HEERE zal gekomen zijn en zal hem ten zondoffer maken.	en-hij-doet-naderen, AàHæRoN, enwel~de-bok aldus opgaat op-hem het-lot voor-die-JHWH-van-Israël en-hij-maakt-hem verwaarding.

Het lijkt er op, dat hier sprake is van twee stenen, waarop de bestemming vermeld staat of waaraan een bestemming verbonden is. In vs 9 zou er dan staan:....de bok waarop de bestemming ‘voor JHWH’ opgaat. In dat geval zouden niet de lotstenen het zijn die bepalen welke bok waarheen zal gaan, maar bepaalt Aäron dat, n.l. welk lot de ene of de andere bok ‘treft’.Dezelfde betekenis ligt voor de hand in Ri.20:9, waar het volk (Israël) zegt tegen Gibeä, dat een schandelijke daad heeft verricht aan een vrouw, de bijvrouw van een Leviet, “een zaak te zullen doen volgens het lot”.Idem Ob.11:

SV:en de vreemden tot ijn poorten introkken en over Jeruzalem het lot wierpen.

Het woord GóWRáL wordt hier met het werkwoord JáDàD geconstrueerd, dat alleen in deze combinatie voorkomt, behalve in Obadja ook nog in

Nah.3:10:

SV:.....en over zijn geëerden (van KábàD: eren, maar letrelijk zwaar zijn. van gewicht zijn) hebben zij het lot *geworpen*.

En in Joël 3:3 (Hebr.telling 4:3):

SV: En zij hebben het lot over mijn volk *geworpen*.....

Volgens de lexica is het werkwoord JáDàD (דָּד) een nevenvorm van het werkwoord JáDáH (דָּה) I, dat ook weinig voorkomt en algemeen met werpen wordt vertaald. Beide werkwoorden zijn waarschijnlijk denomanitief afleidbaar van het woord JáD (דָּ), dat ‘hand’ betekent. Het eerstgenoemde werkwoord komt alleen in de Qal voor²; het tweede bovendien

1. Zie het artikel van H.H.Schmid in THAT Band I S.412 e.v..

2. In de lexica wordt nog een tweede werkwoord JáDàD genoemd, dat niet voorkomt in de tekst van TeNaCh, maar waarvan enkele zelfstandige naamwoord zijn afgeleid, die wel voorkomen en die met het kooswoord ‘lief’ of ‘liefje’ worden vertaald. Ook enkele namen zijn daarvan afgeleid, zoals Jedidja en ook David. De eerste medeklinker van dit werkwoord is oorspronkelijk waarschijnlijk een Waw en geen Jod. We kunnen dit

één keer in de Pi'el. Maar in de lexica treffen we daarna een JádÁH II aan, dat alleen voorkomt in de Hph'il en de Htithpa'el. Dat wordt algemeen met 'prijzen' of 'danken' vertaald. De etymologie is onbekend. Hoewel de lexica stamverwantschap met de andere twee werkwoorden (en dus met het zelfstanstandig naamwoord JàD) afwijzen, pleit de zo gebruikelijke reeks van vervoegingen :Qal, Pi'el, Hiph'il, Htithpa'el daar wel voor. De vertaling zou dan kunnen luiden 'behandklappen' - vgl. applaudiseeren. Hoe dat ook zij, in de twee eerder genoemde werkwoorden is het woord JàD, hand, wel herknbaar. De vertaling 'werpen' voor JádÀD³ is dan ook niet noodzakelijk. 'In de handen klappen' kan ook, of 'zich in de handen wrijven over', bijvoorbeeld het lot van Jeruzalem. In al deze teksten heeft het woord GóWRáL de betekenis van lotsbestemming ofwel iets bepaalds dat iemand 'ten deel valt' als lot.

In die betekenis komen we het woord ook tegen in de teksten over de verdeling van het land Kanaàn onder de verschillende stammen. In Num.26 horen we eerst over de tweede telling van de Irsaelieten en daarna waarvoor deze telling bedoeld is, n.l. de verdeling van het land.

Dan lezen we in

Num.26:53 - 56:

SV:

Aan dezen (de getelden van vs 51) zal het land uitgedeeld worden ter erfenis, naar het getal der namen.

Voor degenen die velen zijn zult gij hun erfenis meerder maken, en voor hen die weinigen zijn, zult gij hun erfenis minder maken. Aan een iegelijk zal naar zijn getelden zijn erfenis gegeven worden.

Het land zal nochtans door het **lot** gedeeld worden; naar de namen der stammen hunner vaderen zullen zij erven.

Eigen vertaling:

voor-dezen: is-aan't-vereffend-woorden⁴ het land in-eigendom met-de-boekstaving-van de namen.

voor-de-velen ben-je-aan't-verveelvuldigen hun eigendom en-voor-de-weinigen weing-aan't-doen-zijn hun-eigendom; iedermenselijke voor-de-mond-van de-bemoeienissen-zijner is-aan-t-gegeven-woorden zijn-eigendom.

waarlijk~bij-**lotsteen** is-men-aan't-vereffenen enwel~het land; voor-de-namen-van de-stamstaven-van de-vaderen-hunner zijn-zij-in-eigendom-aan't-krijgen.

Het woord GóWRáL kan zo parallel staan aan het woord NáCheLáH(eigendom) en het bezitsaandeel aanduiden; zo bijvoorbeeld in

Joz.15:1:

SV:

En het **lot** voor den stam van de kinderen van Juda, naar hun huisgezinnen, was aan de grens van Edom.....

Eigen vertaling:

en-voorte-geschiedt de-lotssteen: voor-de-stamstaf-van de-stichtkinderen-van JeHuWDáH voor-de-families-hunner naar-de-bengrenzing-van AêDóWM.....

In Joz.16:1 staat:

SV: Daarna kwam het **lot** van de kinderen van Jozef uit: van de Jordaan bij Jericho....

en-voorts-trekt-uit de-lotssteen voor-de-stichtkinderen-van JóWSéPh vandaanvan-de-Jâr^dDéN JeRieChóW.....

De lexica vermelden vervolgens het zogenaamde overdrachtelijke gebruik van het woord GóWRáL in de betekenis van lot als datgene wat iemand overkomt. Maar het is gezien het bovenstaande niet nodig hier van een *overdrachtelijke* betekenis te spreken: dit *is* de betekenis van het woord GóWRáL. Op deze lotssteen staat je bestemming, dat is je lot: deze

Hebreeuwse woord daarom hier buiten beschouwing laten.

- Ook JaDáH I behoeft geen 'werpen' te betekenen. In Jeremia 50:14 gaat het om een boog, 'ter hand genomen wordt' en in Klaagl.3:53, waar de Pi'el wordt gebruikt, lezen we:Zij hebben mijn leven in een kuil uitgeroeid en zij hebben een steen 'ter hand gesteld' bij/op mij. Zach.1:21 (Hebr. telling 2:4) verkodnigt, dat "deze zijn gekomen om hen(de volken die Juda verstrooid hebben) te verschrikken en om de hoornen van de naties *ter hand te stellen*.....".
- Hebr. קָזַר / CHáLàQ. De lexica noemen meestal drie homoniemen, maar vermelden teven s de mogelijkheid, dat het eigenlijk om één stamwoord gaat. Van dat laatste gaan wij hier uit. De betekenis van de Qal is 'effen zijn' of 'vereffend worden'.

lotssteen *is* je lot - niet een lot om daarmee je geluk of je ongeluk te beproeven, maar je lot als aanduiding van wat jou ten deel valt en al is gevallen.

‘Loten’ in het Oude Testament is dus niet: kijken wie er door de onberekenbaar vallende dobbelsteen wordt aangewezen, maar iemand de vraag voorleggen om zijn ‘lot’, zijn aandeel als hem van Godswege opgelegd of aangeboden te aanvaarden.

Belangrijk is dat dit woord in een groot aantal boeken van TeNaCh niet voorkomt: Gen.Ez.Dt. I/II Sam., I/II Kon.Amos Hosea Jesaja.

In de teksten die we hierboven besproken hebben komen we met de hiervoor geformuleerde betekenisomschrijving uit. Er resten nog enkele teksten, waari het woord GÓWRÁL gecombineerd wordt met andere werkwoorden.

In Joz. 18:6 en 10 wordt het gecombineerd met JÁRÁH (יָרָה):

SV:	Eigen vertaling:
En gijlieden zult het land beschrijven in zeven delen, en tot mij herwaarts brengen, opdat ik voor ulieden het lot hier werpe voor het aangezicht des HEEREN onzes Gods.	en-jullie: aan't-opschrijven-zijn-jullie enwel~het-land spreekzeven vereffeningen: en-aan't-doen-komen-zijn-jullie naar-mij herwaarts; en-aan't-uitleggen-ben-ik voor-jullie een- lotssteen hier voor-de-vertegenwending-van die-JHWH-van-Israël gods-onzer.

Hier gaat het om de betekenis van het werkwoord JÁRÁH (יָרָה). De lexica onderscheiden drie homoniemen. JÁRÁH I kent een Qal, een Niph'al en een Hiph'il en wordt algemeen met werpen vertaald. JÁRÁH II is stamverwant met het werkwoord RWH en wordt met 'nat maken' vertaald. JÁRÁH III kent alleen een Hiph'il en wordt met 'onderwijzen' vertaald; het grote woord ToWRÁH is hiervan afgeleid. De lexica maken melding van een mogelijke / waarschijnlijke stamverwantschap met JÁRÁH I. De reeks vervoegingen wijst daar ook op. Wat betekent JÁRÁH I? Het blijkt vooral om pijlen te gaan en dan wordt er 'schieten' vertaald. Maar uit de teksten blijkt, dat het niet zozeer om het schieten gaat als wel om wat wij 'aamleggen' noemen. of scherper 'neerleggen'. Wat staat er bijvoorbeeld in Ex.19:13, waar het werkwoord als enige keer in de Nip'al staat

SV: Geen hand zal hem (de berg Sināi) aanraken, maar hij zal zekerlijk gestenigd of doorschoten worden.

We vertalen het Hebreeuws nog eens en nu woord voor woord:

niet-aan'taantasten-is -het Hebreeuwse werkwoord NáGà" is meer dan 'aanraken', het is 'aantasten' met geweld ook; het daarvan afgeleide zelfstandige naamwoord wordt gebruikt voor de 'plagen' in Egypte en ook voor de 'plaag' van de melaatsheid: 'aantastingen' dus.

op-hem een hand

ja~met-bekeiing is-hij-aan't bekeid-woorden- Dit werkwoord wordt meestal met 'stenigen' vertaald, maar het grote Hebreeuwse woord voor steen is AèBèN (אֶבֶן). Dit woord komt voor in combinatie met het woord RÁGÀM (רָגַם), dat

meestal, vooral in de Priesterlijke teksten, gebruikt wordt voor de straf van de steniging.

Het gaat in dit woord om 'keien' en dit 'bekeien' ook 'doodgooien' betekenen, maar dat

kan
beho

ofwel - Het Hebreeuwse woordje AoW (אוּ) kan beter weergegeven worden met het Nederlandse 'ofwel' dan met 'of'.

met-neerlegging is-hij-aan't-neergelegd worden.

In Gen.31:51 gaat het over stenen die als een teken tussen Laban en Jakob 'neergelegd' (SV:

opgeworpen) worden. JÁRÁH I kan dus beter niet met ‘werpen’, maar met uit-, aan- of neerleggen vertaald worden. JÁRÁH III kan dan het beste met ‘uitleggen’ vertaald worden, omdat dat woord in het Nederlands op een vergelijkbare manier functioneert. Jozua legt dus in hoofdstuk 18 vs 6 en 10 de losstenen, waarop ieders deel vermeld staat, uit om ze koppelen aan de nog niet bestemde vereffeningen.

Het woord GÓWRÁL wordt tenslotte ook enkele keren gecombineerd met het werkwoord NÁPhàL (נָפַל) dat met ‘vallen’ wordt vertaald. We gaan deze teksten na.

In enkele teksten staat dit werkwoord in de Hiph’il, in Jona 1:7:

SV:	Eigen vertaling:
Komt en laat ons loten werpen.....	Gaat en-wij-zijn-aan’t-doen vallen loten.....

in Neh.11:1:

Voorts woonden de oversten des volks te Jeruzalem; maar de overigen van het volk wierpen loten om uit tien een uit te brengen die in de heilige stad Jeruzalem zou wonen, en negen delen in de <i>andere</i> steden.	En-voorts-zitten de vorsten-van het-volk in-JeRuWSháLàJieM; en-eenrest-van het volk zij- doen-vallen om-te-doen-komen éénenkele vandaan-van-de-tien om-te-zitten in-JeRuWSháLàJieM de-stad-van het-geheiligde; en-negen-van de-overhanders in-steden.
---	---

in vs 2 lezen we dan:

SV;	Eigen vertaling:
En het volk zegende al de mannen die vrijwillig aanboden te Jeruzalem te wonen.	En-voorts-zegenen-zij in het volk, voor-de-alafheid-van de-mensen, de zich-opofferenden om-te-zitten in-JeRuWSháLàJieM.

Uit vs 2 blijkt, dat reeds voor het doen vallen van de loten bekend was wie zich vrijwillig inzetten om in Jeruzalem te gaan wonen. Ze doen de lotstenen *expres zo vallen dat deze tien aangewezen worden*.

In I Kron.24 wordt verteld over de instelling van de twintig priesterklassen voor het verrichten van de tempeldienst. In vs 3 horen we, dat degroepen die dienst hadden (SV) “door loten werden ingedeeld”, letterlijker: “En voorts vereffenden zij hen met loten, deze met deze”. Het is nog maar de vraag of het dan hier om een ‘loterij’ gaat, of dat ook sprake is van een toedeling van losstenen die de groepen of de taken in aantal vereffenen. In vs 31, nadat allen zijn ingedeeld, horen we dan nog eens, dat zij de loten doen vallen. Maar dat kan ook hier niet betekenen, dat de hele indeling door een toevallig rollende dobbelsteen moet worden bevestigd; nee de reeds bepaalde indeling en verdeling van taken wordt door het doen vallen de losstenen vastgelegd.

Waarom wordt hier de Hiph’il van NÁPhàL gebruikt: doen vallen? Dezelfde vraag geldt voor I Kron.26:14. Daartoe is een onderzoek naar de strekking van dit ‘vallen’ in NÁPhàL nodig. Uit het onderzoek daarnaar⁵ blijkt, dat de betekenis van dit Hebreeuwse werkwoord allereerst omschreven moet worden als ‘zich laten vallen’. Dat is ook in het Nederlands de strekking wanneer ‘vallen’ gecombineerd wordt met voorvoegsels zoals ‘in’ > ‘invallen’, ‘binnen’ > ‘binnenvallen’, ‘over’ > ‘overvallen’, ‘neer’ > ‘neervallen’, etc.. Bij etymologische gegevens vermeldende lexica de betekenis ‘als aandeel laten toevallen’. M.a.w. het is in al deze voorbeelden van te voren duidelijk, *waar* iets of iemand terecht komt. De causatieve Hiph’ilvormen, te omschrijven als ‘iemand zich doen laten vallen’ of ‘doen vallen’, hebben dezelfde strekking. Dat betekent dat men geen loten laat *rollen*, maar dat men lotstenen *ergens* doet neervallen. Men haalt ze tevoorschijn en deelt ze toe. Enkele teksten:

5. Zie Hebreeuwse woordenschat bij ‘vallen’,

Spr.1:14: (In vs 10 staat de oproep: Mijn zoon, indien de zondaars u aanlokken, bewillig ze niet. Indien zij zeggen):

SV:	Eigen vertaling
gij zult uw lot midden onder ons werpen,	de-lotssteen-jouwer ben-je-aan't-doen-neervallen in-het-midden-
wij zullen allen één buidel zijn.	van-ons; een-één-enkele buidel is-aan't-geschieden voor-de-alafheid-onzer.

Hier staat de waarschuwing, om je aandeel, dat wat jou is toegefallen en wat door de lotssteen wordt gerepresenteerd, niet aan 'zondaars' - beter 'vervaarders' - ter beschikking te stellen, m.a.w. je lotssteen niet in hun midden te laten terechtkomen, c.q. neervallen.

Esther 3:7 (idem 9:24):

SV:	Eigen vertaling:
In de eerste maand.....wierp men het pur, dat is het lot, voor Hamans aangezicht, van dag tot dag en van maand tot de twaalfde toe, deze is de maand Adar.	in-de-nieuwmaand de-eerste.....deed-men-neervallen een-PuWR dat-is een-lotssteen voor de-vertegenwoordiging-van Haman van-dag tot-dag, vandaan-van-een-nieuwmaand tot-de nieuwmaand de twaalfde dat-is de-nieuwmaand AæDáR.

Wat staat hier? Dit: voor elke maand wordt een een pur, een lotssteen voor Haman neergelegd.Op de lotssteen die de maand Adra, de twaalfde maand, vertegenwoordigt, wordt de venietiging van de Joden ingeschreven en wel op de dertiende van die maand - zie vs 13.

Uit al deze tekstvoorbeelden blijkt, dat er geen loten rollen, maar dat men lotsstenen gericht ergens laat neervallen, waardoor een bepaald 'lot', in de zin van een bepaalde opdracht of een bepaalde beschuldiging bij iemand terechtkomt. Zo komt ook bij Jona een van de lotsstenen terecht, d.w.z. de matrozen doen die voor elk van hen en dus ook voor hem neervallen. Die lotsteen vertenwoordigt in dit geval de vraag: wat heb jij met deze rampspoed te maken?